

Wie was de 1^e Javaan die voet aan wal zette in Suriname? (Een reconstructie)

Inleiding

Nederlanders gaan over het algemeen systematisch te werk. Registraties worden zo gedetailleerd mogelijk gemaakt dat zelf van elk vlek die een persoon heeft in de status wordt opgetekend. Op grond van de gewenning van systematische aanpak kan de hypothese worden gesteld dat de contractant met de beginnende contractcode degene moest zijn die als eerste bereid was gevonden om in Suriname voor plantage arbeid te gaan doen. Ook het van boord gaan van contractanten ging waarschijnlijk beurtelings door het afroepen van de contractcode. De eerste 94 Javaanse contractanten voor Suriname werden allen te werk gesteld op plantage Mariënburg. Ook de inschrijving in het bevolkingsregister bij de immigratie kantoor van dat district vond mogelijkerwijs administratief plaats op basis van volgorde van contractcode, beginnende met code S1. Zo beschouwd kan uit de Historische Database (HDS) gereconstrueerd worden welke Javaan als eerste een arbeidscontract aanging en ook als eerste op Surinaamse bodem voet aan wal zette dan wel zich heeft gevestigd? Deze Javaanse arbeidscontractant schreef geschiedenis zonder dat hij het heeft het vermoed of beseft of er zelf van bewust was!

Wie is die persoon?

De eerste gecontracteerde met de contractcode S1 is een ongehuwde man van 25 jaar. Hij heet Wirosemito. Hij reisde op 21 mei 1890 naar Suriname af in één van de twee stoomschepen namelijk de Prins Alexander of de Prins Willem II. Zijn contract begint bij aankomstdatum namelijk op 9 augustus 1890 en hij was op plantage Mariënburg te werk gesteld.

Nazaten in Indonesia

Bapak Wirosemito moest al lang voor hij op 21 mei vanuit Batavia vertrok eerder zijn woongemeenschap hebben verlaten. Zo liet hij waarschijnlijk zijn liefhebbende familieleden, verwanten, vrienden en burens: Opa, oma, vader, moeder, ooms en tante, broers en zusters en vrienden en burens achter. Het is ook best mogelijk dat hij ook een gezin achterliet. Waarschijnlijk dat hij heimelijk ervandoor was gegaan en zo zijn naasten niet had voorgelicht. Ook zal hij nooit meer zijn achtergelaten dierbaren terug zien, want hij bleef in Suriname tot aan zijn dood.

Waar komt de eerste contractant vandaan?

Hij komt uit gewest Soeroeh (nieuwe spelling: Suruh) dat ligt ten noorden van Klaten en Zuid Westen van Salatiga in Midden Java.

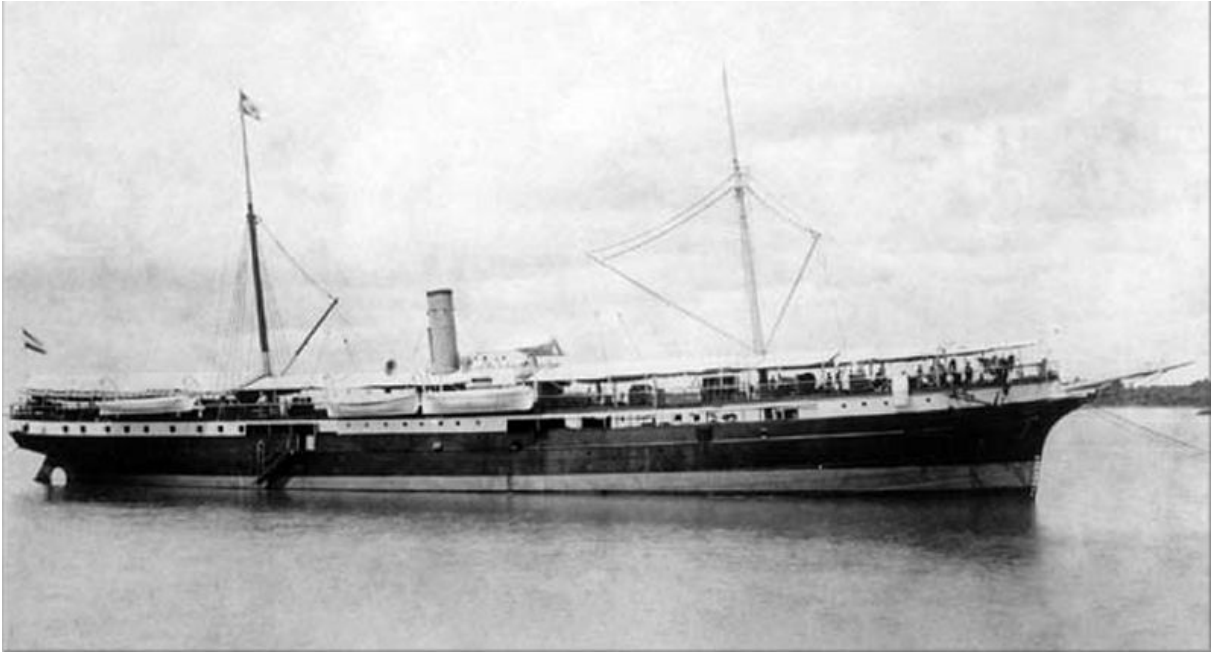

Hoe zag de schepen er uit?

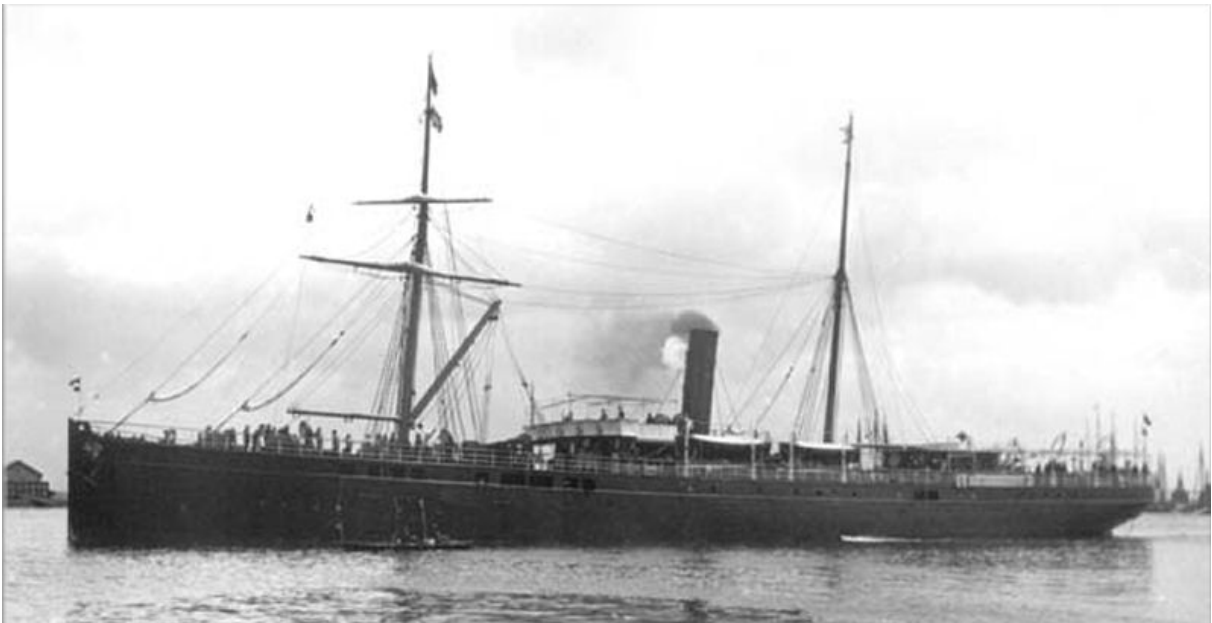
De prins Alexander in 1872 gebouwd. In 1899 is het schip verkocht aan de Chinese reder Lin Tjip Hiang Palembang. Op 29 juli 1902 is de Prins Alexander onderweg van Bajan naar Batavia na een aanvaring met Ban Hin Guan bij de kust van Mallaka gezonken. Er waren 40 slachtoffers te betreuren.

De Prins Willem II is in 1890 gebouwd. Op 23 januari 1910 is hij na het passeren van Quissant vermist geraakt. Er waren 54 slachtoffers te betreuren.

Prins Alexander

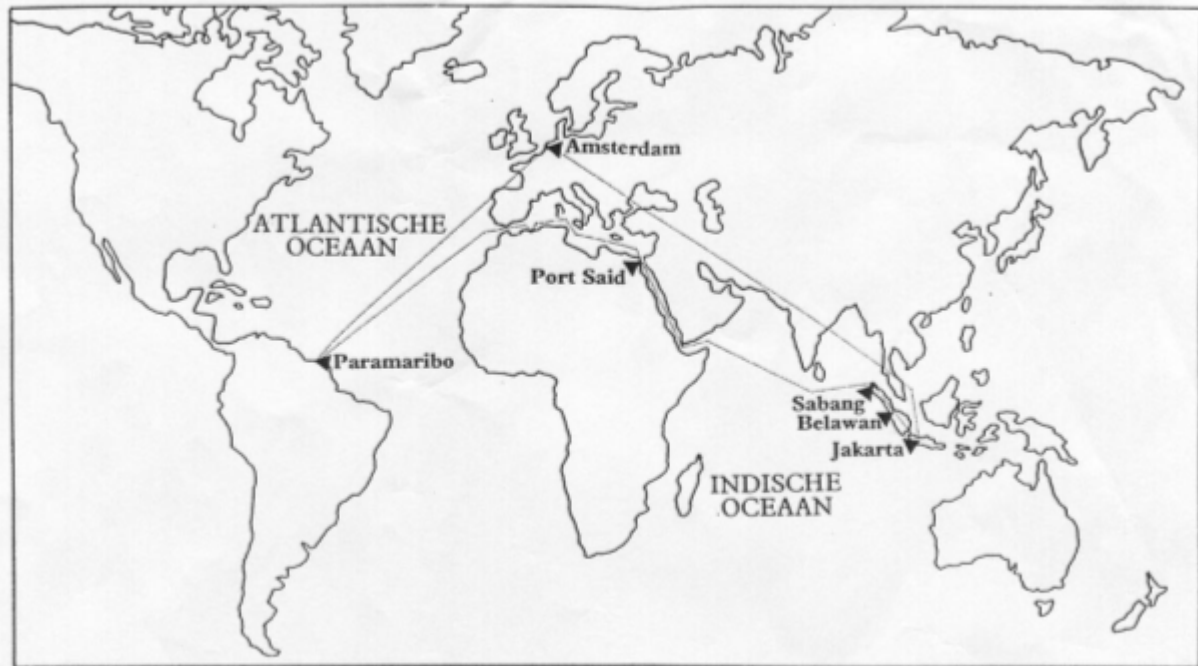
Prins Willem II

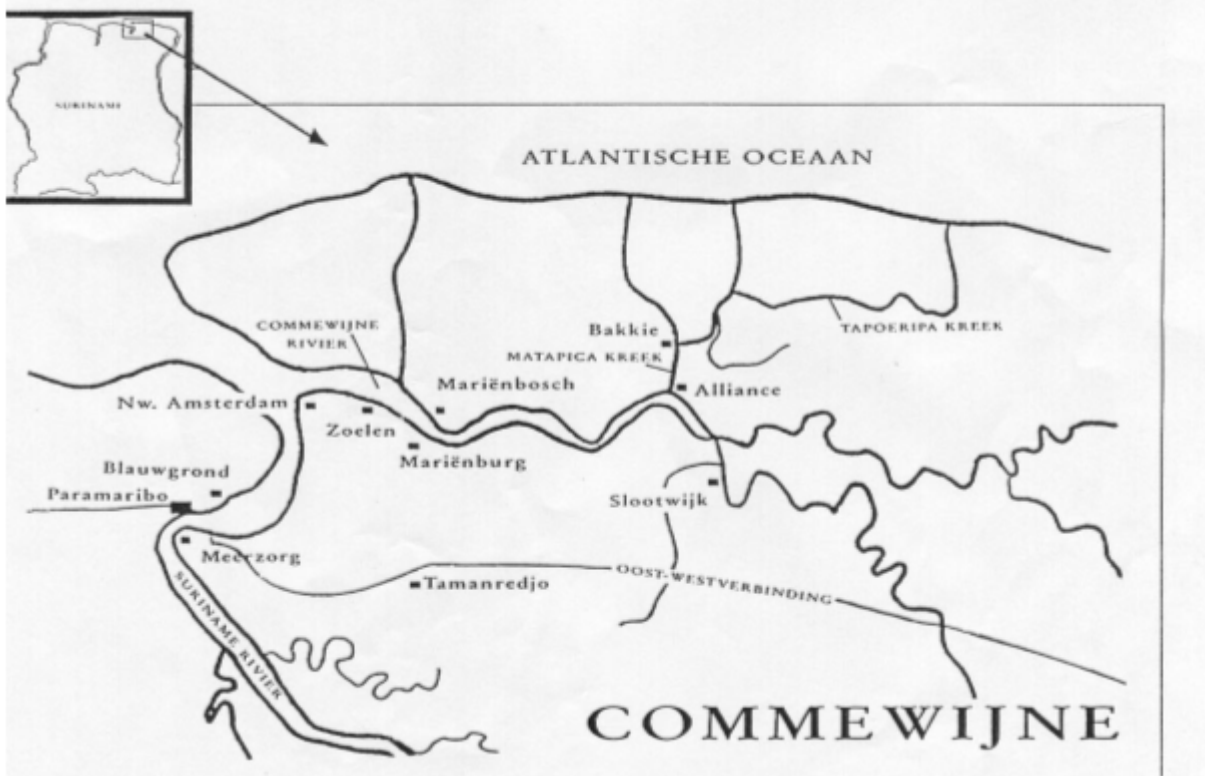
Route

Beide schepen met de eerste Javaanse contractanten aan boord verliet op 28 mei uit Batavia. De schepen gingen via Amsterdam naar Suriname. De klimatologische omstandigheden waren voor de eerste Javaanse contractarbeiders duidelijk gunstig geweest, want ze zijn in de zomermaanden in Nederland terecht gekomen en ook zijn ook vertrokken richting Suriname.

Figuur 1: Topografie aanvoerroute

Figuur 2: Topografie Plantage Mariënborg het district Commewijne

Hoe zag zijn eerste dagen in SME eruit?

Oua klimaat en landschap verschilt Suriname niet erg veel van Indonesië. Wel moest hij waarschijnlijk even geschrokken zijn toen hij in Paramaribo aankwam. Het was

voor het eerst dat hij Negers zag. Op plantage Mariënborg ziet hij weer een andere bevolkingsgroep namelijk de Hindoestanen. Dus al met al moeten deze indrukken het voor hem even als een culturele schok overgekomen zijn. Schrijver dezes ervoer ook toen hij in 1980 in Nederland aankwam, dat het onwaarschijnlijk was dat autotochtone Nederlanders vuilophalers kunnen zijn, plantsoendienst werkzaamheden verrichten, soms een zwerversbestaan leiden en of ook in openbare dronkenschap op de grond kunnen liggen terwijl het in de winter is. Nederlanders bekleden over het algemeen de beste posities (artsen, ingenieurs of een of ander wetenschappers waren etc.) in de Surinaamse samenleving vandaar deze cultuurschok.

Hoe zag zijn eerste dagen op Plantage Mariënborg uit?

Een immigrant kreeg de dag van aankomst op de plantage het verdere dagdeel vrijaf. Soms wordt de volgende dag ook nog verlof gegeven om de aan hen toegewezen woning in te richten. Daarnaast kan de vrije dag ook gebruikt worden om voorbereidingen te treffen voor arbeid op de plantage van de volgende dag. Het is wel voor te stellen dat bapak Wirosemito ook geen geld had om zijn toegewezen woning in te richten. Het is wel denkbaar dat hij ook urgentere zaken nodig had, zoals o.a. slot, noodzakelijke kook- en eetgerei, huishoudspullen en werkgereedschap. De plantage verstreekte ieder immigrant een krediet om de urgentere spullen aan te kunnen schaffen. Van Vleuten [69] begroot de urgentere dingen: zoals een slot op f0,25 a f0,35 kostte, noodzakelijke kook en eetgerei op f2,50 en werkgereedschap op f2,-. Bapak Wirosemito was bij de eerste dagen van zijn arbeidcontract met de plantage Mariënborg al f5,- aan de maatschappij schuldig. Op deze genoemde eerste behoefte goederen die van Vleuten opsomde is door de plantage Mariënborg een winstmarge opgelegd. Deze schuld die bapak Wirosemito maakte werd afbetaald door geringe inhoudingen op het loon. Van Vleuten vond hoe gering ook de inhoudingen op het loon waren voor contractarbeiders heel hard op hen zijn afgekomen. Dr. Commins heeft bij zijn onderzoek onder Hindoestaanse contractarbeiders ook op dit probleem gestuit en stelde voor om een bepaling in het contract op te nemen waarin de werkgever de verplichting op zich nam om de eerste verstrekking van het benodigde werkgereedschap kosteloos te doen. Van Vleuten stelde voor om het werkgereedschap tegen kostprijs beschikbaar te stellen. Van Vleuten keurde het krediet verstrekking ondanks dat gezien kan worden als een vorm van hulp bij een nieuw aangekomen immigrant ten eerste af.

Hoe zag zijn huisvesting eruit?

In het arbeidscontract stond dat de werkgever draagt voor een kosteloze huisvesting. Bapak Wirosemito had van plantage Mariënborg dus gratis woning gekregen. Op Mariënborg waren er twee typen houten blokwoningen (pètak) beschikbaar. Een van de houten blokwoningen dateert al uit de slaventijd. De houten blokwoningen die eventueel aan bapak Wirosemito is toegewezen die stammen af van de slaventijd en ze zagen er grauw uit: vier 2 kamerwoningen zonder ramen, een klein terrasje met een ballustrade ervoor, een kleine ruimte onder een zinken afdakje om te koken erachter en een ruimte voor wassen. Deze baraken worden nu nog bewoond, terwijl die al in 1919 afgekeurd waren.

Voormalige arbeidersbarakken met meer dan 3 wooncompartimenten, op Mariënburg

Copyright: E.R. Pawirodikromo

Hoe zag zijn werkdag als rietkapper eruit?

Er uitgaande dat bapak Wirosemito de taak kreeg van rietkapper of veldwerker dan verloopt zijn werkdag zo eruit: Vroeg s'morgens stond hij op om zijn eten klaar "bontot" te maken. Dit uitgaande van het feit dat hij keukengerei en levensmiddelen heeft aangeschaft. In de meeste gevallen wordt het eten "bontot" in een opeen gestapelde pannen etensdrager "rantang" meegenomen. Als Bapak Wirosemito niet over een rantang beschikte zal hij waarschijnlijk zijn "bontot" in een bannenblad gewikkeld hebben. Hij maakte dan een "pintyukan" van. Hij zal instructie gekregen hebben of misschien ook opgehaald worden en naar het fabrieksterrein worden gebracht en van hier uit naar de rietvelden meegevoerd. Hij zal instructies krijgen over alle werkzaamheden op het veld.

Het versjouden van rietstengels met een bangal

Kon. Instituut van de Tropen

Hoe lang werkt hij voor Mariënborg?

Hij heeft vijfjaren contract (9-8-1890 – 9-8-1895) uitgediend. Op 26 oktober en verlengde hij van zijn contract met nog vijfjaren tot 26-10-1900. Daarna is er in de periode na 26-10-1900 onduidelijkheid ontstaan wat hij deed. Het is mogelijk dat hij door is blijven werken¹ tot het moment hij zijn certificaat van ontslag (CVO) kreeg op 27 januari 1902. In de periode vanaf 27 januari tot 10-01-1903 is hij waarschijnlijk werkloos geweest. Daarna werd hem een nieuw vijfjarige contract welke van 10-01-1903- 10-01-1908 liep aangeboden. Om wederom met 2,5 jaren verlengd te worden tot 25 januari 1910. In totaal heeft hij 17,5 jaren voor Mariënborg gediend. Daarna is het niet meer bekend wat hij heeft gedaan.

¹ Van Vleuten melde in zijn rapport dat Mariënborg ondanks het aflopen van het contract contractanten lieten doorwerken.

Metalen rantang

Rantang van Bamboe

Javaanse database

[home](#) [introductie](#) [raadplegen database](#) [achtergrondinfo](#) [sitemap](#)

Wirosemito

[zoeken](#)

[zoekinstructie](#)

[uitleg database-gegevens](#)

[afkortingen](#)

[schepenlijst](#)

vadersnaam Dipodongso
geboorteland Nederlands Indie
lengte 150
herkenningsteken Moedervlek
 rechterwang.
geslacht man
leeftijd 25
leeftijd (maanden) onbekend
godsdiens moslim

afreisplaats Batavia
afreisdatum 21 mei 1890
schip Prins Alexander & Prins Willem II
soort schip ss
monsternummer 1
aankomstplaats Paramaribo
aankomstdatum onbekend
in dienst van Robertson H M D
voor wie De Nederlandse Handelsmaatschappij.

contractcode S1
begin contract 9 augustus 1890
einde contract 9 augustus 1895
datum cvo 27 januari 1902
ontvangstdatum premie 16 oktober 1918
verblijfstatus onbekend
gewest Soeroeh
afdeling onbekend
district onbekend
desa/dorp onbekend
plantage Marienburg
datum overlijden 29 maart 1926
datum terugkeer onbekend
schip terugkeer onbekend

naamsgegevens onbekend
familiegegevens voor aankomst
 onbekend
familiegegevens onbekend
hercontracten 26/10/1895 -
 26/10/1900. gerec. voor 5jr.
 10/1/1903 -10/1/1908 " " "
 25/1/1908 -25/1/1910. " " 2,5jr.
grondsituatie onbekend
opmerkingen Premie ontvangen uit
 het Imm. Fonds Ben. Comm.d.d
 16/10/1918 zie akte DC 3/10/1918.
 Overleden te Par'bo op 29/3/1926.
 Ontslagen 3e kwartaal 1895.
 Ontslagen 4e kwartaal 1900.cvo no
 3. Ag.1903 no 140. Ag;28/1/1908 no
 167.cvo 27/7/1910 no 255.

[[afdrukbare versie](#)]

(c) 2000-2001 website - Rijksarchiefdienst
 (c) 1998-2000 database en gegevens - drs Sandew Hira (AMRIT consultancy)
 en drs Maurits Hasankhan (IMW0)
 Aan de gegevens uit de Historische Database Suriname kunnen geen rechten worden
 ontleend.

Wanneer premie geïnd?

Als de heer Wirosemito ongeveer 53 jaar oud is neemt hij zijn premie op 16 oktober 1918 in ontvangst. Op dit moment had hij besloten om in Suriname te blijven. Immers woonde hij meer dan de helft van zijn leven al in Suriname om zo voor altijd van zijn achtergelaten familie voorgoed afscheid te nemen. Wat moet het een moeilijk moment in zijn leven geweest zijn. Want na 28 jaar in Suriname werkzaam en woonachtig te zijn geweest was slechts de "premie" die hem met zijn geboorte land en de achtergelaten familieleden bindt. Dat was het moment dat hij het anker die hem nog met Indonesia bindt heeft losgelaten. In het Javaans noemt men dit feit: Ngdonke Djankar!

Hoe oud geworden?

De heer Wirosemito blijkt conform zijn status een eenzaam leven te hebben geleid. Als hij ongeveer 61 jaar oud is overlijdt hij op 19 maart 1926 te Paramaribo.

Moge bapak Wirosemito in vrede rusten!

Literatuur:

1. **Rosemarijn Hoefte:** *"De betovering verbroken"*, Koninklijk Instituut voor Taal-, land- en volkenkunde, ISBN 90-6765458-2, 1990;
2. **Mangoenkarso. P.P:** *"De eerste 94..."*, 1990;
3. **Robert van Waesberge:** *"Suriname, een stukje derde wereld"*, Novib, Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag; 1976.

Internet:

1. www.nationaalarchief.nl
2. www.arendnet.com

Data bron:

Historische Database Suriname(HDS), sectie Javanen, Nationaalarchief.

©

Auteur:

P.P. Mangoenkarso

Rijswijk, 04 april 2007

Met dank aan Hr. Willem van Voorst van www.arendnet.com die op mijn verzoek mij de foto's en de historie van de schepen heeft verstrekt.